

Interreg
Ελλάδα-Κύπρος

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΤΥΞΗΣ

ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

4ο Παραδοτέο: Πλάνο Διάδοσης
Συμπερασμάτων & Απλοποιημένη
Επιτελική Σύνοψη

Μάϊος 2021

ΣΥΜΒΑΤΙΚΕΣ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΕΡΓΟΥ

ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	“Επικαιροποίηση της πρώτης Αξιολόγησης της πορείας εφαρμογής και της Επικοινωνίας και Αξιολόγηση Επιπτώσεων του Προγράμματος Συνεργασίας «INTERREG V-A ΕΛΛΑΔΑ- ΚΥΠΡΟΣ 2014-2020» του Στόχου Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία”	
	ΑΝΑΘΕΤΟΥΣΑ ΑΡΧΗ:	ΑΝΑΔΟΧΟΣ:
	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	PLANET S.A.
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ 65, ΚΤΙΡΙΟ ΖΕΔΑ-ΕΙΣΟΔΟΣ 4 Τ.Κ 57001 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	ΠΥΡΓΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝ ΛΟΥΙΖΗΣ ΡΙΑΝΚΟΥΡ 64 11523 ΑΘΗΝΑ
ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ:		ΧΡΥΣΟΣ ΜΑΚΡΑΚΗΣ-ΚΑΡΑΧΑΛΙΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΡΓΟΥ Τηλ 6978005128 Email: xmakr@planet.gr
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	10 ΜΑΪΟΥ 2021	
ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ:		
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ:	ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΠΕΤΡΙΤΣΗ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΡΓΟΥ	

4ο Παραδοτέο: Πλάνο Διάδοσης
Συμπερασμάτων & Απλοποιημένη Επιτελική
Σύνοψη

ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

ΠΛΑΝΟ ΔΙΑΔΟΣΗΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΣΥΣΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Το Πλάνο Διάδοσης Συμπερασμάτων έχει ως στόχο την καθοδήγηση της ΔΑ/ΚΓ όσον αφορά την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης. Σε πρώτο στάδιο κρίνεται σκόπιμο να προσδιοριστούν αναλυτικά οι πιθανοί χρήστες των αποτελεσμάτων της Αξιολόγησης και το ενδιαφέρον τους σε αυτά. Αυτοί περιλαμβάνουν:

Πιθανοί χρήστες των αποτελεσμάτων	Ποια ευρήματα τους ενδιαφέρουν	Τι περιμένουν από την αξιολόγηση
Τα μέλη της Επιτροπής Παρακολούθησης του Προγράμματος	Εάν το Πρόγραμμα συνεχίζει να είναι επίκαιρο, εάν υλοποιείται όπως σχεδιάστηκε, ποιες είναι οι επιδόσεις του όσον αφορά αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα των πόρων, και εάν κινδυνεύει να χάσει πόρους.	Προτάσεις βελτίωσης των διαδικασιών διαχείρισης.
Οι εμπλεκόμενοι στην υλοποίηση του Προγράμματος		Προτάσεις αναθεώρησης του Προγράμματος.
Τα μέλη της Επιτροπής Κατάρτισης του νέου Προγράμματος	Εάν οι εξελίξεις στη διασυνοριακή περιοχή αλλά και οι επιδόσεις των υπο-υλοποίηση παρεμβάσεων (κυρίως όσον αφορά τις επιπτώσεις) αιτιολογούν αλλαγές στην εστίαση του νέου Προγράμματος.	Προτάσεις για νέες ή τροποποιημένες κατηγορίες δράσεων / δικαιούχων / ομάδων-στόχων. Προτάσεις για νέες διαχειριστικές δομές ¹ / διαδικασίες.
Οι εμπλεκόμενοι στην κατάρτιση του νέου Προγράμματος		
Οι πολίτες της χώρας και το ευρύτερο ενδιαφερόμενο κοινό	Πώς χρησιμοποιούνται οι πόροι (Ευρωπαϊκοί και Εθνικοί), εάν αξιοποιούνται αποδοτικά και ποια είναι τα σημαντικότερα αποτελέσματα/επιπτώσεις που επιτυγχάνονται μέσω του Προγράμματος (θεματικά και χωρικά).	

Από την παραπάνω ανάλυση φαίνεται ότι οι χρήστες των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης εμπίπτουν σε 3 γενικές κατηγορίες:

- αυτοί που εμπλέκονται στην υλοποίηση του παρόντος Προγράμματος,
- αυτοί που εμπλέκονται στην κατάρτιση του νέου Προγράμματος, και
- το ευρύτερο κοινό.

Το μήνυμα της επικοινωνίας προς κάθε κατηγορία χρηστών διαφέρει και περιλαμβάνεται εν πολλοίς στην τρίτη στήλη του παραπάνω πίνακα. Περαιτέρω, ο βαθμός της χρησιμότητας των πορισμάτων της αξιολόγησης θα εξαρτηθεί και από τον τρόπο διάδοσης της πληροφορίας, η οποία θα πρέπει να παρουσιάζεται με τρόπο κατανοητό προς τους χρήστες και ανάλογο με τα επιμέρους χαρακτηριστικά τους (δηλαδή εάν προτιμούν τα οπτικο-ακουστικά μηνύματα, εάν αναμένουν μεγάλο ή μικρό επίπεδο ανάλυσης, πόσο χρόνο είναι διατεθειμένοι να διαθέσουν, ποια είναι να συνήθη μέσα που προτιμούν για την ενημέρωσή τους, κλπ). Παρακάτω επιχειρείται μία ανάλυση των επιμέρους χαρακτηριστικών των 3 ομάδων χρηστών.

Προτιμά	Ομάδα Α	Ομάδα Β	Ομάδα Γ
Ηχητικά μηνύματα			✓
Οπτικά μηνύματα	✓	✓	✓
Συνοπτικά μηνύματα			✓
Παραδείγματα καλής πρακτικής	✓	✓	✓

¹ Π.χ. info-points του Προγράμματος σε συγκεκριμένα χωρικά τμήματα της επιλέξιμης περιοχής.

Προτιμά	Ομάδα Α	Ομάδα Β	Ομάδα Γ
Απλοποιημένη γλώσσα			✓
Αναλυτικά δεδομένα	✓	✓	
Ηλεκτρονικά μέσα			✓
Video/ TV			✓
Παρουσιάσεις (ppt)	✓	✓	
Τεχνικές εκθέσεις	✓	✓	
Infographics	✓	✓	✓

Με βάση την παραπάνω ανάλυση παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα με συνοπτικό τρόπο το σχέδιο δράσης για τη διάδοση των πορισμάτων της Αξιολόγησης.

Ομάδα Χρηστών	Πληροφορία προς μετάδοση	Venue/μέσο	Μορφή
Εμπλεκόμενοι στην υλοποίηση του παρόντος Προγράμματος	Αναλυτική παρουσίαση των συμπερασμάτων και συστάσεων της Αξιολόγησης. Εστίαση στις ανάγκες αναθεώρησης του Προγράμματος και βελτίωσης διαδικασιών υλοποίησης. Παραδείγματα καλής πρακτικής.	Εσωτερική διάδοση σε ΔΑ/ΚΓ Συνεδριάσεις ΕΠ Ημερίδες Internet	Τεχνικές εκθέσεις Παρουσιάσεις (ppt) Infographics
Εμπλεκόμενοι στην κατάρτιση του επόμενου Προγράμματος	Αναλυτική παρουσίαση των συμπερασμάτων και συστάσεων της Αξιολόγησης όσον αφορά το νέο Πρόγραμμα. Εστίαση στις επιπτώσεις και στις προτεινόμενες νέες δράσεις.	Εσωτερική διάδοση σε ΔΑ/ΚΓ/εταίρους/ συμβούλους/ ΕΕ Συνεδριάσεις Επιτροπής Κατάρτισης Ημερίδες Internet	Τεχνικές εκθέσεις Παρουσιάσεις (ppt)
Ευρύτερο κοινό	Παρουσίαση των χρηματοοικονομικών μεγεθών και επιδόσεων και των αποτελεσμάτων / επιπτώσεων του Προγράμματος.	Website Social Media Τύπος (ηλεκτρονικός, έντυπος, τηλεόραση)	Video Podcasts Infographics Παρουσιάσεις (ppt)

Το internet αποτελεί βασικό μέσο διάδοσης και απευθύνεται σε όλες τις ομάδες χρηστών. Στην ιστοσελίδα του Προγράμματος (<http://greece-cyprus.eu>) προτείνεται η παρουσίαση των ευρημάτων, συμπερασμάτων και συστάσεων της Αξιολόγησης, σε απλοποιημένη γλώσσα ώστε να είναι προσβάσιμα από όλες τις ομάδες χρηστών. Προτείνεται να χρησιμοποιηθούν κατ' ελάχιστο:

- η τυποποιημένη επιτελική σύνοψη (κείμενο παρακάτω),
- μία παρουσίαση (PowerPoint), και
- ένα infographic.

Προτείνεται επίσης να γίνει σειρά θεματικών αναρτήσεων στους λογαριασμούς του Προγράμματος στα κοινωνικά δίκτυα. Θα μπορούσε για παράδειγμα να γίνει μία σειρά αφιερωμένη στις εκτιμήσεις επιπτώσεων ανά Ειδικό Στόχο, μία άλλη αφιερωμένη στις κατευθύνσεις για την ερχόμενη Προγραμματική περίοδο, κλπ.

Αξιολόγηση Εφαρμογής Προγράμματος Συνεργασίας Interreg V-A«Ελλάδα-Κύπρος 2014-2020»

Ηλεκτρονικός σύνδεσμος στο πλήρες κείμενο της αξιολόγησης: [greece-cyprus. eu] Στοιχεία επικοινωνίας για πληροφορίες σχετικά με την αξιολόγηση: +30 [τηλέφωνο], [ηλεκτρονική διεύθυνση]

1 ΣΥΝΟΨΗ

Στόχος του έργου της αξιολόγησης είναι, η επικαιροποίηση της πρώτης αξιολόγησης της πορείας εφαρμογής του Προγράμματος «INTERREG V-A ΕΛΛΑΔΑ-ΚΥΠΡΟΣ 2014 – 2020», και η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων του.

2 ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Τα βασικά ερωτήματα στα οποία κλήθηκε να απαντήσει ο Σύμβουλος αξιολόγησης αφορούσαν:

- την Αποτελεσματικότητα του Προγράμματος, κυρίως όσον αφορά την επιτευξιμότητα των δεικτών εκροής,
- την επιτευξιμότητα του Πλαισίου Επίδοσης του Προγράμματος,
- την Αποδοτική ή μη χρήση των πόρων του Προγράμματος,
- την επικαιρότητα της λογικής της παρέμβασης σε σχέση με τις νέες τάσεις στην επιλέξιμη περιοχή και με το μείγμα των παρεμβάσεων όπως έχει διαμορφωθεί από τις εντάξεις έργων,
- τις ανάγκες αναθεώρησης του Προγράμματος,
- τις Επιπτώσεις του Προγράμματος στους Ειδικούς Στόχους που είχε θέσει στρατηγικά, και
- την αξιολόγηση της Στρατηγικής Επικοινωνίας.

Οι βασικές μέθοδοι/εργαλεία που αξιοποιήθηκαν ήταν:

- Βιβλιογραφική έρευνα.
- Επεξεργασία προγραμματικών κειμένων & δεδομένων παρακολούθησης του Προγράμματος.
- Έρευνες πεδίου με δομημένα ερωτηματολόγια στους δικαιούχους του Προγράμματος.
- Στατιστική ανάλυση δημοσιευμένων δεδομένων και δεδομένων από τις έρευνες πεδίου.
- Γραφικές μεθόδους ανάλυσης (SWOT, μήτρες συσχέτισης, διαγράμματα ροής)
- Συνεντεύξεις τελικών ωφελούμενων και δικαιούχων του Προγράμματος.

Ειδικά για τις αξιολογήσεις επιπτώσεων χρησιμοποιήθηκαν δύο μέθοδοι:

- Η μέθοδος της συγκριτικής αξιολόγησης με «αντιπαραδείγματα» (counterfactual), και
- Η μέθοδος της θεωρητικής (theory-based) αξιολόγησης. Στη δεύτερη περίπτωση χρησιμοποιήθηκαν ομάδες εστίασης για τη διατύπωση και έλεγχο της θεωρίας αλλαγής που διέπει τον κάθε ειδικό στόχο του Προγράμματος.

3 ΚΥΡΙΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Και ο βαθμός ενεργοποίησης του Προγράμματος (Προσκλήσεις), αλλά και ο βαθμός εντάξεων έργων είναι παραπάνω από ικανοποιητικοί. Ήδη από τα ενταγμένα έργα έως 31/12/2020, εκτιμάται ότι το Πρόγραμμα θα παρουσιάσει υπερεπίτευξη των δεικτών εκροής (έως και 1660%) με εξαίρεση μόνο δύο δείκτες και από τα ενταγμένα έργα εντός του 2021 υπερεπίτευξη έως 7622% με εξαίρεση μόνο ενός δείκτη όπου η επίτευξη εκτιμάται στο 33% και οφείλεται στην αβεβαιότητα για τη συγκεκριμένη πράξη (Θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός) κατά το στάδιο της προετοιμασίας του Προγράμματος. Παράλληλα, φαίνεται το Πρόγραμμα να επιτυγχάνει όλους τους ποσοτικούς στόχους του πλαισίου επίδοσης με ασφάλεια.

Σε σχέση με τη χρονική αποδοτικότητα των διαδικασιών διαχείρισης, ικανοποιητικοί είναι οι χρόνοι προκηρύξεων και συμβασιοποίησης των έργων, αλλά μπορούν να γίνουν βελτιώσεις στους χρόνους ένταξης/συμβασιοποίησης των έργων. Σε σχέση με την αποδοτικότητα των πόρων, αυτή κρίνεται εύλογη με βάση συγκριτικά στοιχεία από τη διεθνή εμπειρία.

Από την ανάλυση του κοινωνικο-οικονομικού περιβάλλοντος στην επιλέξιμη περιοχή προκύπτει ότι η Στρατηγική του Προγράμματος σε γενικές γραμμές παραμένει επίκαιρη, καθώς οι περισσότεροι στόχοι συνεχίζουν να αντιστοιχούν σε σημαντικές προκλήσεις/προβλήματα. Μικρές τροποποιήσεις στη στόχευση απαιτούνται για την επόμενη Προγραμματική Περίοδο 2021-2027.

Από την εκτίμηση επιπτώσεων προκύπτει σημαντικός βαθμός διακύμανσης από ειδικό στόχο σε ειδικό στόχο. Οι ειδικοί στόχοι με τις υψηλότερες εκτιμώμενες επιπτώσεις είναι:

- **Ειδικός Στόχος 3.4. Βελτίωση της αποδοτικότητας στη χρήση των αποβλήτων:** αύξηση έως και 76% στους Δήμους υλοποίησης και έως 51,4% σε περίπτωση γενικευμένης εφαρμογής των πιλοτικών τεχνολογιών σε ολόκληρη τη διασυνοριακή ζώνη.
- **Ειδικός Στόχος 1.1 Αύξηση της χρήσης των ΤΠΕ σε τομείς κοινού ενδιαφέροντος:** αύξηση έως 44% στο γενικό πληθυσμό στους Δήμους υλοποίησης.
- **Ειδικός Στόχος 2.1 Αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας στα δημόσια κτίρια:** εξοικονόμηση μέσα στην περίοδο 2018-2020 έως 39% στα κτίρια εφαρμογής και σταθμισμένη εξοικονόμηση 12,7% σε σχέση με τις γενικές τάσεις κατανάλωσης στη διασυνοριακή ζώνη την ίδια χρονική περίοδο.
- **Ειδικός Στόχος 3.2 Βελτίωση της ελκυστικότητας των περιοχών φυσικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος:** μακροπρόθεσμη εκτιμώμενη αύξηση τουριστικών διανυκτερεύσεων έως 14% σε περίπτωση γενικευμένης εφαρμογής των παρεμβάσεων σε ολόκληρη τη διασυνοριακή ζώνη.

Οι ειδικοί στόχοι με τις χαμηλότερες εκτιμώμενες επιπτώσεις είναι:

- **Ειδικός Στόχος 1.2 Ενίσχυση της εξωστρέφειας των ΜΜΕ:** αύξηση εξαγωγικής δραστηριότητας στον αγροδιατροφικό κλάδο έως 9% και στις εξαγωγές της διασυνοριακής ζώνης έως 1,8% σε περίπτωση γενικευμένης εφαρμογής των παρεμβάσεων.
- **Ειδικός Στόχος 2.2 Μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος από τις δημόσιες μεταφορές σε αστικές περιοχές με σημαντική αέρια ρύπανση:** μείωση των αέριων ρύπων κατά 7,3% τουλάχιστον (είναι αναγκαίο να γίνουν περαιτέρω μετρήσεις για την τεκμηρίωση του άνω ορίου).

Όσον αφορά τη στρατηγική επικοινωνίας, η αξιολόγηση έδειξε ότι είναι καλά δομημένη και αποδοτική σε γενικές γραμμές με περιθώρια βελτιώσεων όσον αφορά τη χρήση του ιστοτόπου του Προγράμματος, ενώ εξαιρετικές είναι οι επιδόσεις στις ενημερωτικές εκδηλώσεις. Κάποιες ελλείψεις καταγράφονται επίσης στα ετήσια πλάνα επικοινωνίας (μη ύπαρξη χρονοδιαγράμματος).

Παράλληλα, έρευνα σε δικαιούχους έδειξε ότι τα περισσότερα έργα στερούνται κειμένου στρατηγικής επικοινωνίας. Οι εταίροι με έντονη επικοινωνιακή κουλτούρα και επαρκή πρότερη εμπειρία φαίνεται να μην επηρεάζονται από αυτή την έλλειψη, αλλά οι εταίροι που στερούνται των παραπάνω δεν καταφέρνουν να καλύψουν το κενό.

4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Το παρόν Πρόγραμμα θα πρέπει να δώσει μεγαλύτερο βάρος στην παρακολούθηση των έργων:

- αφενός των νέων έργων που εντάχθηκαν εντός του 2021 που θα έχουν μειωμένο χρονικό ορίζοντα υλοποίησης (2-2,5 το πολύ χρόνια), και
- αφετέρου μικρού αριθμού έργων – από τα ήδη ενταγμένα – που έχουν σημειώσει αδυναμίες υλοποίησης.

Στο πλαίσιο της αυξημένης παρακολούθησης θα πρέπει να δοθεί προσοχή στον τρόπο που μετρούνται ορισμένοι δείκτες εκρών όπως π.χ. οι τουριστικές επισκέψεις από τα έργα, ώστε τα δεδομένα από τις εκθέσεις των έργων να είναι αξιόπιστα. Αναθεωρήσεις χρειάζονται στους εξής δείκτες αποτελεσμάτων λόγω σφαλμάτων στους αρχικούς υπολογισμούς:

- **«Βελτίωση του μέσου ετήσιου επιπέδου αέριων ρύπων σε αστικές περιοχές άνω των 120.000 κατοίκων».** Ο αρχικός υπολογισμός της τιμής-βάσης περιελάμβανε και τιμές ρύπων εκτός των επιλέξιμων χωρικών ενοτήτων (Ηράκλειο, Λευκωσία).
- **«Αύξηση της επιβατικής κίνησης στους λιμένες που ωφελούνται από τις παρεμβάσεις».** Η τιμή βάσης και στόχου του δείκτη αφορά όλους τους λιμένες της διασυνοριακής περιοχής.

Επομένως προτείνεται τροποποίηση της διατύπωσης του δείκτη σε «**Αύξηση της επιβατικής κίνησης στους λιμένες της διασυνοριακής περιοχής**» και αλλαγή της μονάδας μέτρησης σε χιλιάδες άτομα.

- **«Επιφάνεια που καλύπτεται από θεσμικές ρυθμίσεις ή κοινά σχέδια δράσης για την υλοποίηση του ΘΧΣ».** Προτείνεται η τροποποίηση της τιμής βάσης σε 0 χωρίς αλλαγή στην τιμή-στόχο, καθώς δεν είχαν υλοποιηθεί κοινά σχέδια ή θεσμικές ρυθμίσεις σε προηγούμενη χρονική περίοδο.
- **«Ποσοστό των οικιακών αποβλήτων που εκτρέπονται από την ταφή».** Ο αρχικός υπολογισμός της τιμής βάσης περιείχε σημαντικά σφάλματα όπως επιβεβαιώνεται από τα δημοσιευμένα στοιχεία για το Ελληνικό τμήμα της διασυνοριακής περιοχής για το 2013. Προτείνεται η τροποποίηση της τιμής βάσης (βάσει των επίσημων δεδομένων) αλλά η διατήρηση της ποσοτικής αύξησης ως στόχο του Προγράμματος.

Επίσης, προτείνονται μικρές τροποποιήσεις στο λεκτικό κάποιων ειδικών στόχων και των αναμενόμενων αποτελεσμάτων τους. Τέλος, απαιτείται αύξηση του Π/Υ του Προγράμματος και τροποποίηση της κατανομής ανά Άξονα Προτεραιότητας και Κωδικό Παρέμβασης. Οι τροποποιήσεις αυτές περιγράφονται αναλυτικά στην έκθεση αξιολόγησης.

Για την επόμενη Προγραμματική Περίοδο, προτείνονται οι ακόλουθες τροποποιήσεις στόχευσης της Στρατηγικής:

- **Στήριξη της επιχειρηματικότητας:** να αντιμετωπιστεί οριζόντια από τα εθνικά προγράμματα. Το Πρόγραμμα Συνεργασίας θα μπορούσε να στηρίξει μόνο την από κοινού ανάπτυξη καινοτομιών και πιλοτικών εφαρμογών που θα λύνουν συγκεκριμένες προκλήσεις σε παραγωγικούς τομείς ιδιαίτερης σημασίας για τη διασυνοριακή περιοχή.
- **Γαλάζια οικονομία:** να μετατοπιστεί η στόχευση στην ανάπτυξη δράσεων που επιλύουν συγκεκριμένα προβλήματα, όπως π.χ. η ανεπάρκεια αλιευμάτων, προβλήματα συγκρούσεων μεταξύ χρήσεων γης (όπως εκμετάλλευση υδρογονανθράκων και παράκτιος τουρισμός), κλπ..
- **Τουρισμός:** να εστιάσει στη δημιουργία «τουριστικής προστιθέμενης αξίας» και όχι στην απλή προβολή.
- Να εγκαταλειφθεί το πεδίο των θαλάσσιων συγκοινωνιών.
- **Ψηφιακές τεχνολογίες:** να εγκαταλειφθεί το μοντέλο δημιουργίας online βάσεων δεδομένων ή διαδραστικών πλατφορμών προβολής/διάχυσης πληροφορίας και τα νέα έργα να στοχεύουν σε ψηφιακές υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας, όπως π.χ. εφαρμογές που αυξάνουν την αποδοτικότητα του δημόσιου τομέα, έξυπνες εφαρμογές σε παραγωγικούς τομείς (π.χ. γεωργία ακριβείας), κλπ.
- **Κυκλική οικονομία:** να συνεχιστούν με μεγαλύτερη ένταση οι παρεμβάσεις στη διαχείριση οργανικών απορριμμάτων και στη διαχείριση υδατικών πόρων (με επέκταση σε περισσότερα πεδία πέραν των συστημάτων ύδρευσης) με έμφαση σε τεχνολογικές ή άλλες καινοτομίες.
- **Αέριοι ρύποι:** οι παρεμβάσεις σε αστικές περιοχές να ιδωθούν σε ένα ευρύτερο πλαίσιο όπου θα συνεκτιμάται το σύνολο των επιπτώσεων από την αέρια ρύπανση και την κλιματική αλλαγή. Επίσης, οι παρεμβάσεις να μην περιορίζονται στις δημόσιες μεταφορές.
- **Ενεργειακή εξοικονόμηση:** να εστιάσουν οι παρεμβάσεις σε καινοτόμες εφαρμογές και έργα επίδειξης αντί για απλά έργα ενεργειακής αναβάθμισης. Να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στη βελτίωση ενεργειακής συμπεριφοράς κατά το καλοκαίρι εξερευνώντας συνδυαστικές λύσεις όπως πράσινες υποδομές, υψηλής ανακλαστικότητας υλικά, βιοκλιματικό σχεδιασμό, κ.α.
- **Προστασία από κινδύνους:** να εστιάσουν οι παρεμβάσεις εξ' ολοκλήρου στις επιπτώσεις από την κλιματική αλλαγή και κυρίως στα θέματα που σχετίζονται με την άνοδο της θερμοκρασίας και την ξηρασία.

Η στρατηγική επικοινωνίας του Προγράμματος, θα πρέπει να γίνει πιο ευρηματική ιδίως όσον αφορά τους τρόπους ενεργοποίησης των δικαιούχων ώστε να λειτουργήσουν ως πολλαπλασιαστές του

επικοινωνιακού έργου, και όσον αφορά τους μηχανισμούς παρακολούθησης και αξιολόγησης της επίπτωσης του επικοινωνιακού έργου.

Προτείνεται τα ετήσια πλάνα πληροφόρησης και δημοσιότητας να αποκτήσουν μεγαλύτερη εξειδίκευση και χρονική διάσταση, ενώ οι ενέργειες επικοινωνίας να ξεκινούν πιο νωρίς (πολύ πριν τις πρώτες προσκλήσεις). Συνιστάται η συμβολή επαγγελματιών του κλάδου για την οργάνωση καμπάνιας ενημέρωσης αμέσως μετά την πρώτη εξειδίκευση των δράσεων του Προγράμματος.

Για να βελτιωθούν οι επιδόσεις των έργων, προτείνεται να γίνει υποχρεωτική η υποβολή στρατηγικής επικοινωνίας είτε ταυτόχρονα με την υποβολή της αίτησης χρηματοδότησης, είτε πριν την υπογραφή της σύμβασης έργου. Επίσης, προτείνεται να υπάρχει ειδική παράγραφος στην ετήσια έκθεση προόδου όπου θα αναφέρονται τα επιτεύγματα της επικοινωνιακής στρατηγικής του έργου (ως προς τους στόχους της) και όχι απλά οι εκροές της. Τέλος, σε ετήσια βάση να δημοσιεύονται στον ιστότοπο του Προγράμματος οι καλές πρακτικές επικοινωνίας των έργων.